

KÁSIBIMNEN KAMAL TAPTÍM

Ózbekstan mámleketlik konservatoriyası

*Nókis filiali “Ulıwma kásiplik hám
social gumanitar pánleri” kafedrası*

ağa oqıtıwshı Kamalova Gúlmaryam

Muzıkatanıw bólimi 3-kurs studentı

Xojabaeva Mavlyuda Salamat qızı

Annotaciya: Bul maqalada tanıqlı muzıka iyeleri, qosıq hám opera janırınıń xalqımız arasında jańrawında, óz úlesin qosıp kiyatırǵan, Qutekeevalar shańaraǵınıń iyesi Raisa Artikova haqqında maǵluwmat beriledi. Ol Qanlikól rayonu 19-sanlı Balalar muzıka hám kórkem óner mektebinde esrtada-vokal hám muzıka teoriya, bólimleriniń rawajlanıwında, óziniń úlesin qosqan ustazlardın biri bolıp esaplanadı.

Tayanış sózler: Mektep, muzıka, rayon, kórik tańlawlar, oqıwshılar, Estrada-vokal, shágirt, muǵallim.

Аннотация: В статье представлена информация о известной музыканте Раисе Артиковой, которая внесла свой вклад в популяризацию народного оперного жанра в нашей стране. В Детской школе музыки и художественных искусств No 19 Канликольского района он считается одним из мастеров, внесших свой вклад в развитие средне-вокальной и теории музыки.

Ключевые слова: Школа, музыка, районы, конкурсы, ученики, эстрада-вокал, учительница, ученик.

Qosıq-bul qaraqalpaq xalıq muzıka kórkem ónerinde keń rawajlanǵan belgili janlardıń biri bolıp esaplanadı. Qosıq adamlardıń ishki sezimlerine, olardıń ǵam qayǵısına, quwanış-shadlıǵına sherik bolıp kelgen. Sebebi sóz benen jetkere almaytuǵın názik oylardı saz benen, qosıq penen jetkerip beriw jaǵımlı hám tásirli bolatuǵınlıǵı hámmemizge málim. Sonlıqtan xalıq qosıqları ózi dóretken xalıqtıń turmıs tirishiligi menen birge rawajlanıp kelgen. Qaraqalpaq xalıq qosıqları da erte dáwirlerden payda bolıp, áwladtan-áwladqa, atadan-balaǵa miyras bolıp, ustaz-shákirt jolı menen biziń dáwirimizge shekem jetip kelgen.

Qaraqalpaq xalqınıń qosıqlarında taqmaq formasına qaraǵanda aytım qosıqlar keńnen taralǵan. Yaǵnıy qosıqlardı atqarıwshılar yadda saqlaw ushın hám onı xalıqqa inám etiw ushın namaǵa salıp aytqan. Demek, qosıq naması menen aytılsa ol umıtilmaydı degen pikirde bolǵan.¹

Sol qatarda qosıqshılıq janrıńıń rawajlanıwında Qanlikól rayon turǵunları ushın “Estrada vokal” jónelisin rawajlanıwında óziniń úlesin qosıp kiyatırǵan ustazımız Raisa Qutekeevanıń ata-babaları palwanlar, ákesi Turǵanbay savxozda traktorshı bolsa da, xalıq dástanlarınan úzindiler atqara bilgen. Olardan jırawlar atqaratuǵın “Edige”, “Sháriyar” dástanların murnın qısıp, tamaǵına urıp, jıraw dawsına uqsatıp jırlap ayta bilgen.

Qońısı-qobalarında toy-mereke bolsa, alıstan kelgen qonaqlar qonıqqa kelip, olardı sıyǵanınsha óziniń úyine, sıymaǵanın qońısısınıń úyine kirgizedi eken. Qonaq jayında bir kún qonıp qalıp, as-awqatın jep, toydı kórip, ertesine qaytatuǵın bolǵan. Sebebi alıs awıllardan keletuǵın tuwısqanlar, dáryadan ótip kelgen. Ol waqıtları dáryada kópir joq bolıp, dáryanıń argı tárepine ótiw ushın waqtı menen kemeler qoyılǵan. Keshke qaray kemeler bolmaǵanlıqtan, qaytıw ushın ertesi kúńgi dáryadan ótetuǵın waqıttı kútiw kerek eken. Solay etip, bir kúni qońısısında toy bolıp, Xojelishi

¹ T.Adambaeva “Qaraqalpaq muzıka tariyxı” Nókis-1985

quda-qudağaylardı Turğanbay ağamniń úyinde kútetuǵın boldı. Qonıq kúni qudalar kelip, shay ishıp bolıp, awqattı jep ketiwgede asıǵıp - “Bizler ketemiz. Dáryadan ótetuǵın waqıtqa úlgeriwimiz kerek” - deydi. Sonda Turğanbay ağam kelip, traktorın qoyıp, úyne kirse, qonaqlardıń asıǵıp atırǵanın kóredi. Olardı as-awqatsız jibergisi kelmey, sóylesip otırıp, jıraw naması “Sháriyar”, “Alpamıs” dástanların jırlap bergen eken. Bul jırdı esitip otırıp qonaqlar úyge qaytıwı kerekligin umıtıp, qas-qarayǵansha otırıp qaladı hám tún bolıp ketkenligi sebepli qonıwǵa májbúr boladı. Solay etip qonaqlar ertesi kúńgi toydıda kórip qayttı” - dep esleydi.

“Ákemniń dawısı sonday xosh hawaz bolǵanlıqtan awıl adamları awıldıń shetinde traktordıń dawısı menen qosıq aytqan dawısı teń esitilip turatuǵın edi - dep elege shekem awıl tutǵınları aytadı” - deydi R.Qutekeeva.

Anası Artikova Mırzagúl Nókis rayonındaǵı Kókshi elde tuwılǵan. Biraq ol jerdi suw alǵanlıqtan, Nókis rayondaǵı Chapaevqa kóship ótken hám sol jerde jasaǵan. Anam úy bekesi bolıwı menen birge sovxozdıń paxta terimine, otaǵına, qazıw hám suwǵarıw jumıslarına belsene qatasqan. Keyin ala Máteke Jumanazarov savxozı, Lenin bólimi 6-brigatta paxtashılıq brigadir bolıp islegen. Ol waqıtlarda sanawlı hayal-qızlar brigat bolǵan. Brigader bolıp islegen waqıtlarında erte tań menen Jaqabay kópirdegi irashqa boyına shıǵıp: Turaǵoyıń! Atızǵa shıǵagoyıń! - dep bar dawsı menen qıyqıwlap paxtakeshlerdi oyatuǵın bolǵan. Sonda dawısı úyge shekem esitiledi – deydi R.Qutekeeva.

Jumıstan bos waqıtları perzentleriniń tárbiyası menen shuǵıllanǵan hám ol menen sheklenip qalмай, qaraqalpaq xalqınıń milliy saz ásbabınıń biri shıńǵobız sazın sheberlik penen atqaratuǵın bolǵan. Usınday shańaraqta talim tarbiya alǵan R.Qutekeeva haqqında piker jurgizbekshimiz.²

Qosıqshılıq janırı tarawınıń biri bolǵan estrada-vokal jónelisinde ayanbay miynet islep kiyatırǵan oqıtıwshımızdın biri R.Qutekeeva haqqında Qutekeeva Raisa

² G.M.Kamalova.A.A.Jumamuratova “Sahra búlbúli” Nókis-2024

Artikovna 1967 jil 22-may kúni Qaraqalpaqistan respublikası Kegeyli rayonınıń, Aqtuba awılında dúnyaǵa kelgen 1974-jılı usı rayondaǵı № 11 sanlı orta arnawlı mektepke baslanǵısh klasına oqıwǵa baradı. 1984-jılı pitkerip “Bolar bala bes jasınan belgili” degenindey qız apam Rozaanıń qosıq aytqanın hám mádeniyat tarawında oqıp atırǵanına qızıǵıp menda Nókistegi J.Shamuratov atındaǵı kórkem óner uchelishesine vokal bólimine oqıwǵa kirdim. Bul jerde Sapargúl Kenjalieva hám Ilish Xojametov klasslarında sabaq aladı. uchelishede oqıp júrip ómirlik joldası Orazımbet penen tanısadı. 1988-jılı muzıkalıq uchilishene pitkerip, Jaqsımuratov Orazımbet Jumambetovich penen turmıs quradı. Qanlikól rayonındaǵı (buringı Lelinabat) jaylasqan “Mádeniyat úyine” jumıs isleytuǵın. Jumıs islep júrip Qanlikól rayonında Estrada vokal atqarıwshılıǵı jónelisin rawajlandıra baslaydı. Usı jerde mádeniyat bólimine qarashlı Sverdlov savxozı orayında jaylasqan filalında awıllıq klup baslıǵı bolıp isleydi. Jumıs islep júrip shańaraǵın hám kásibin teńdey alıp bargan. Ol úsh qız, Jaqsımuratova Mexriban (1988), Jumambetova Hurliman (1992), Jumambetova Gúlziyra (1995), eki ul Jumambetov Jeńisbay (2000), Jumambetov Dáwletbay (2003) lardıń anası. Házirde onıń perzentleri úlken shańaraq iyeleri bolıp hár biri óziniń perzentleri tárbiyasında. Ulı Jeńisbay Nókistegi 48-sanlı ulıwma bilim beriw mektebinde tariyx páninen ustaz bolsa, Dawletbay Ózbekstan mámleketlik mádeniyat hám kórkem óner instutı Nókis filalında student. Ózbek xalqında “Páleginen túynegi shiyrin” degenindey Orazımbet hám Raisa ustazımızdın 2 aqlıǵı Orazımbetov Nurbek hám Aynura apasınıń talantın kórip mádeniyat tarawına qızıǵa baslaydı. Házirde Qanlikól rayonu 19-sanlı balalar muzıka mektebinde “Milliy muzıka” bóliminde oqıp tálim alıp atır.

R.Qutekeeva 2011-jılı 1-sanlı Altınkól mádeniyat uyınıń direktor lawazımında jumıs alıp baradı. Sol waqıtlarda túrli dógerekler shólkemlestirip «Nawrız», «Ǵaresizlik» atlı bayram keshelerinde, háwesker jaslardı birlestirip qábiletlerin xalıqqa kórsete bilgen. Sháğırtleriniń talantların kórip olardı bir qansha kórik tańlawlarǵa alıp baradı. R.Qutekeeva tek gána qosıqshılıq tarawınan basqada “Teatr ónerine” qızıǵıp sol waqıta teatr ónerin rawajlandırıw ushın «Alpamıs», «Máspatsha», «Xalıq ushın»

dástanlarında ustaz Tayırov Ğayrat basshılıǵında rollerdi jaqsı atqara bilgen. Kópǵana kórik tańlawlarǵa barıp “Ana” rolin jas bolıwına qaramastan óte sheberlik penen atqaratuǵın bolǵan. Bunanda basqa qanshama mashaqatlı rólerdi atqarıp rayon hákimshiligi tárepinen húrmet jarlıǵı menen sıylıqlanadı.

2014-jılı Qanlikól rayonu Balalar muzıka hám kórkem óner mektebinde “Vokal” hám “Muzıka teoriya”sı R.Qutekeevanıń qábiletli oqıwshıları kópǵana kórik tańlawlarda belsendi qatnasıp olardan, 2017-jılı balalar muzıka hám kórkem óner mektepleri arasında bolıp ótken «M.Kori Yakupov» atındaǵı respublika kórik tańlawında belsende qatnasıwshısı, «Jalgızsan sen muqaddes Watan» kórik tańlawında 1-klass oqıwshısı M.Nayzabaev 3-orın jeńimpazı, 2018-jılı Nókis qalasında bolıp ótken «Mustaqil elimga-xush kelding Navruz » atlı kórik tańlawında sıylı 1-orındı alıp joqarı nátiyshege erisip keledi.

2019-jılı «Akademik va estrada musiqa ijrochiligi» Qaraqalpaqstan respublikası basqıshında “estrada bólimi” 2-klass oqıwshısı M.Nayzabaev sıylı 2-orındı alıwǵa miyassar boladı. Jumıs islep júrgen waqtında Jaqsımuratov ashıq sabaqlardı júdá joqarı dárejede ótetuǵın bolǵan. Házirde shágirtleri oqıtıwshı hám muzıka mádeiyatınıń hámme tarawında jumıs islep kelmekte. Al bir qansha shágirtleri bolsa, M.Nayzabaev Ózbekstan mámleketlik konservatoriyası Nókis filialında 3-basqısh student, Qudaybergenova Qaziyne Opera kórkem ónerine qániyelestirilgen mektep-internatına 8-klass oqıwshısı, Jumambetova Genjegúl hám Qudaybergenova Bayramgúl Qanlikól rayonu balalar muzıka mektebinde oqıtıwshı Tilewiva Riza Qanlikól rayonu mádeniyat úyinde jumıs islep atır. R.Qutekeeva shagirt tayarlawdan basqa Qaraqalpaqstan telekanalında mektep oqıwshılardıń koncert dásturinde «Choqqonlik maydoni», «Oylan izle tap» kórsetiwlerinde oqıwshılardıń belsende qatnastırıp kelmekte.

2018-jılı ótkerilgen Qaraqalpaqstan telekanalında «Muzıka sırları» kórsetiwinde qatnasıp sıylı 1-orındı iyeleydi. 2018-2020 jıllarda jas áwladtı tárbiyalaw óziniń qızıqqan kásbine baǵdarlaw hám tálim-tárbiya beriwde salmaqlı úlesin qosqanı ushın

Qanlikól rayonu hákimshiligi tárepinen húrmet jarlıǵı menen sıyılıqlanadı. R.Qutekeevaǵa keleshekтеgi jumıslarında tasqın tabıslar hám shagirt tayarlawda sharshamawın tilep qalamız.

Paydalanılǵan ádebiyatlar:

1. Charshemov J. Problems of Using Karakalpak Folklore in Composers //Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 3. – С. 270-273.
2. Charshemov J. A REVIEW OF MARKABAY JEMURATOV'S WORK //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 818-821.
3. Niyazbaeva A., Kamalova G. ÓZBEKISTON XALQ BAXSHISI QALLIEV TEÑELBAY GENJEBAEVICH IJODI //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2023. – Т. 2. – №. 7. – С. 22-24.
4. Begis P., Kamalova G. M. SÓNBES JULDIZ //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2023. – Т. 32. – №. 2. – С. 55-59.
5. Aysawle J., Kamalova G. M. SAHRA BÚLBÚLI ROZA QUTEKEEVA //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2023. – Т. 32. – №. 2. – С. 60-66.
6. Dauletbaeva G., Kamalova G. A SHINING STAR //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 880-884.
7. Segizbaeva G., Kamalova G. M. DEVELOPMENT OF THE ORCHESTRA OF MUSICAL INSTRUMENTS IN KARAKALPAKSTAN //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 875-879.
8. Niyazbaeva A. J., Kamalova G. M. CHANQOVUZ MUSIQA ASBOBI VA UNING TURLARI //Journal of Integrated Education and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 1. – С. 26-30.

9. Kamalova G. M. et al. QARAQALPAQTIN' BAY MIYRASI //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2023. – Т. 32. – №. 2. – С. 52-54.
10. Kamalova G. M., Axmetovna M. A. QOBIZ HAM JIRAWSHILIQ DASTURLERIN SAQLAW //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2023. – Т. 9. – №. 1. – С. 123-126.
11. Kamalova G., Akhmetovna M. A. THE LEGACY THAT HAS COME DOWN TO US AS “JETI ASIRIM” //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2023. – Т. 9. – №. 1. – С. 117-122.
12. Kamalova G. M. et al. OZBEKSTAN XALIQ BAQSISI GAYRATDIN OTEMURATOV //TADQIQOTLAR. – 2023. – Т. 25. – №. 1. – С. 40-42.
13. Kamalova G. M. et al. OZBEK MUZIKASINDA BALALAR FOLKLORI //Journal of new century innovations. – 2023. – Т. 39. – №. 2. – С. 85-87.